1940 KUŞAĞI TOPLUMCU ŞAİRLERİ VE HALK ŞİİRİ

1940 Generation Socialist Poets and Folk Poetry

Prof. Dr. Yakup ÇELİK*

ÖZ

Şiire Nazım Hikmet etkisiyle başlayan, toplumcu söylemi kullanan ve ilk edebi ürünlerini 1940'lı yıllarda veren şairler, edebiyatımızda 1940 Kuşağı Toplumcu Şairleri olarak anılırlar. Bu şairlerin eserlerinde toplum problemleri, savaş karşıtlığı, barış özlemi, işçilerin ezilmişliği, yoksulluk gibi temalar vardır. Bu temaların şiir olarak dile gelmesinde söyleyiş halk diline ait sözcüklerle, deyimlerle yapılmıştır.

1940 Kuşağı toplumcu şairlerinin tümünün halk şiirine veya söyleyişine yöneldiğini söylemek de oldukça zor. Ancak bu grup içerisinde anılan şairlerin büyük çoğunluğu halkın diline, zevkine, söyleyişine ve halk şiirine uygun bir edebiyat tarzını benimsemişlerdir. Nazım Hikmet'ten gelen serbest ölçülü şiiri kullanmış olan toplumcu şairlerin halk söyleyişlerine başvurmalarının temel nedeni ele aldıkları temalardır. Gelenekle modern olanı birleştirme gibi bir çaba söz konusu değildir. Yazımızda, 1940 Kuşağı Toplumcu şairlerinin eserlerinden hareketle bu yargıya gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Halk Şiiri, 1940 Kuşağı, Toplumcu Şiir, Gelenek

ABSTRACT

The poets who use socialist speech beginning with Nazım Hikmet's effect and produce their first literary work in 1940s are called as 1940 Generation Socialist Poets in our literature. The themes addressed by the poets are social problems, antiwar, nostalgia for peace, labors, poverty. The poets address the themes in their poems using folk speech and phrases.It does not mean that all 1940 Generation Socialist Poets have tendency towards folk poetry and to use folk speech and phareses. However, most of the 1940 Generation Socialist Poets adopt literature type which is appropriate to folk speech and folk poetry. The poets who adopt poems originated from Nazım Hikmet use the folk speech and phrases because of the themes they used. There is not any effort for synthesizing the tradition and contemporary. In this article, all the conclusions are reached on the basis of the poems of the 1940 Generation Socialist Poets.

Key Words

Folk poetry, 1940 Generation, Socialist Poem, Tradition

Giriş

Hemen bütün edebiyat tarihlerinde Nazım Hikmet etkisinde şiir kaleme alan ve 1940 toplumcu şairleri olarak adlandırılan Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, A.Kadir, Enver Gökçe, Ömer Faruk Toprak, Arif Damar, Mehmed Kemal (Kurşunluoğlu), Ahmet Arif, Attila İlhan, Şükran Kurdakul'un şiirlerindeki ortak bir nokta üzerinde durmak gerekmektedir. Adı geçen şairlerin büyük bir kısmı şiirlerinde halk söyleyişine, halk dilinde kullanılan deyim ve atasözlerine hatta halk şiiri nazım şekillerine yer vermişlerdir. Modern şiirin imkânlarından sonuna kadar yararlanan şairlerin böyle bir hassasiyet taşımaları, geleneksel şiirimizi ve halk söyleyişlerini modern olanla birleştirme gayretleri midir? Türk şiirinde, gelenekle bütünleşmiş yeni bir ses yakalama bilinci midir? Şiiri, ses ve söyleyiş bakımından zenginleştirme uğraşları mıdır? 1940'lı yıllardan itibaren Anadolu insanını ve köylüsünü edebiyat eserine bilinçli olarak taşıma idealinin doğal bir sonucu mudur? Yani şiirin temasından kaynaklanan bir zenginlik midir? Yazımız, halk söyleyişini zenginlik olarak kullanan 1940 kuşağı şairlerinin, bu girişimlerini yukarıdaki hangi soruya cevap bulmak gayesiyle kaleme aldıklarını sorgulayacaktır.

Türk şiir hareketleri içerisinde kendisine özel bir yer verilmeyen toplumcular, henüz Garip hareketi ortada yokken Türk şiirinde köklü bir yenilik gerçek-

* Başkent Üniv. Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölüm Başkanı, ycelik@baskent.edu.tr

leştirmişlerdir. Nazım Hikmet'in *835 Satır*'ının 1929'da yayınlanmasından sonra ortaya çıkan bu şiir akımı farklı boyutlarda 1980'lere kadar gelmiştir. Nazım Hikmet'in öncü olduğu bu şiir akımında önce Hasan İzzettin Dinamo, Ercüment Behzat Lav, İlhami Bekir; daha sonra A. Kadir, Rıfat Ilgaz, Ömer Faruk Toprak, Mehmed Kemal, Enver Gökçe, Niyazi Akıncıoğlu; Türk şiir çizgisini hem biçim hem de muhteva bakımından değiştirmişlerdir. Attilâ İlhan, Arif Damar, Ahmet Arif, Şükran Kurdakul, Hasan Hüseyin gibi şairler de bu şiir çizgisini geliştirmişlerdir. Toplumcu şairler, Nazım Hikmet'in yazdıklarının ötesine geçemedikleri, çoğu zaman da onu taklit ettikleri için eleştirilirler. (Geniş bilgi için bakınız: Bezirci 1971: 13-15). Ancak bu şairlerin bir kısmının, 1950'den sonra kendi şiir çizgilerini oluşturdukları, bir kısmının da toplumcu şiir anlayışını çok farklı boyutlara taşıdıkları unutulmamalıdır.

Toplumcu Şairler ve Halk

Toplumcu şairler, şiirde serbest nazım şeklini benimsemişler, Türk şiir geleneğine aykırı gelecek biçimde vezni yok sayan anlayışı uygulamaya çalışmışlardır. Vezni tamamen kaldıran bu anlayış, kafiyeyi de yok hükmünde görmüş; gerektiği zaman, önemsemeden kullanmışlardır. Savaşların getirdiği tahribatı, barışa duyulan özlemi, insanların çektiği acıları ve yoksulluğu, insanlara sevgiyi ve acıma duygusunu şiirlerinde bütün boyutlarıyla işlemişlerdir. Toplumcu duyarlılığı öncelikli ele almışlardır. Bunu yaparken de problemlerini ele aldıkları halkın dilini, söyleyişini, zevkini göz önünde bulundurmuşlardır.

Toplumcuların halka, halkın diline zevkine yönelmesinde, 1920'lerden itibaren özellikle *Aydınlık* ve *Resimli Ay* çevresindeki Türk Marksistlerin faaliyetlerinin payı vardır. *Aydınlık* dergisinde Dr. Şefik Hüsnü'nün "Halk ve Sanat" başlıklı yazısı, sanatçının halka karşı sorumluluğunu ve sanat eserinin halkla bağını ortaya koyar niteliktedir: "*Yaratılışta güzel olan herkesin beğendiği yalnız bir sanat vardır. Halkın sevebileceği gerçek bir değeri olan ancak bu sanattır. Eserlerini aşırı derecede belirsizleştirerek sanatı kendi gölgesi haline getirenler sonunda susamış halka içinde bir damla su bile bulunmayan boş bir billûr bardak sunmuş oluyorlar*" (Aydınlık, 10 Temmuz 1922'den aktaran Kurdakul, 1994:48). Bildiri niteliğindeki bu ve bunun gibi yazılar; toplumcu şairleri halkın problemlerini, acılarını dile getirmeye yöneltmiştir. Dolayısıyla da halkın dili, söyleyişi, zevki şiire taşınmıştır.

Yukarıda adı geçen toplumcu şairler arasında halk söyleyişini, dilini ve halk şiirine özgü nazım şeklini en asgari seviyede kullananlardan biri Hasan İzzettin Dinamo'dur (1909 – 1989). Genellikle Nazım Hikmet'in edebiyatımıza taşıdığı kesik mısralı şekli benimseyen Dinamo'da yer yer halk şiirinden gelen esintilerle karşılaşırız: "*Ben bu yeryüzünü neyleyeyimĞ Aşksız, arkadaşsız, özgürlüksüz ĞDenizlerin, dağların güzelliğini,Ğ Altındağın kekliğini*" (2000: 8), "*Ben bu çocukları neyleyeyimĞ Dudağı özgürlük şarkısı bilmezĞ Ben bu bozkırları neyleyeyimĞ İçinden traktör sesi gelmez*" (s.15). "*Buğday denizinde Sivas'ın, Ğ Amasya'nın elma bahçelerindeĞ Mutluluk salıncağında kolan vururuz.Ğ Birlikte har vurur harman savururuz Ğ Ah bir kez ekmeğin cennetine varalımĞ Hele bir karnımızı doyuralım.*" (s,26). Hasan İzzettin Dinamo'nun 1941'de kaleme aldığı yukarıdaki şiirlerdeki halk söyleyişi bu kadarla sınırlı değildir. Yukarıdaki üç parça da esarete tepki, özgürlük özlemi temasını işleyen şiirlerden (*Özgürlük Türküsü, Özgürlüğe Barışa Şiire Şarkı, Güzelliğe ve Maviliklere Şarkı*) seçilmiştir. Denilebilir ki, şiirin teması halk söy-

leyişini kendiliğinden oluşturmaktadır.

Toplumcu şairler safında kabul edilen bir diğer isim Rıfat Ilgaz'dır (1911 - 1993). Rıfat Ilgaz, ilk şiir kitabı *Yarenlik*'te, toplumcu şiirin de gereği olarak halktan insanların, işçilerin, kimsesiz hastaların ve yoksulların dünyasını anlatır. Şiirlerinin teması dolayısıyla halk söyleyişinden de yararlanır. "*Ilgaz şiirlerini kurarken 'halk deyimleri'nden geniş ölçüde yararlanır. Nasıl ki halkın yaşamı şiirlerinin temel konusu olmuşsa, halkın dili de anlatımının temel aracı olmuştur*" (Bezirci, 1999: 62). Rıfat Ilgaz, Yarenlik'te yer alan "Alişim" şiirinde, fabrikada kolunu kaybeden bir işçinin dünyasını anlatır: "*… Kim görecek kepenek altında eksiğini / kapılanırsın boğazı tokluğuna. / Varsın duvarda asılı kalsın bağlaman / beklesin mızrabını. / Sağ yanın yastık ister Alişim / sol yanın sevdiğini. / Ama kızlar da emektar sazın gibi / çifte kol ister saracak.*" (Bezirci, 1999: 208). Ilgaz, anlatımında bir işçinin dünyasındaki sözcüklerle hareket eder. Bu da, halk diline ve halk şiiri kaynaklarına yönelmeyi kendiliğinden oluşturur.

A. Kadir (Abdülkadir Meriçboyu 1917 - 1985), toplumcu şiirin önde gelen şairlerindendir. O'nun şiirlerinin hemen tümü serbest vezinle kaleme alınmıştır. Ancak halkın dili ve halkın yaşayışından kaynaklanan söyleyiş hemen bütün şiirlerinde dikkati çekecek boyuttadır. A. Kadir, modern şiirin içerisine halkın dilini, söyleyişini, yaşama tarzını taşımıştır. *Mektup* adlı şiirde halk ağzıyla kaleme alınmış, halkın dertlerini, geçim sıkıntısını konu edinen bir mektup örneği dikkatlere sunulur: "*Hanem halkınaĞ Evvelâ selâm tabiidirĞ Sıhhatim iyidirĞ Sizden gayri bir sıkıntım yok ki diyeyim.Ğ Afiyetteyim.Ğ Mektubunuzda,Ğ bıldırdan bıraktığım unlu bulgur bitti diyorsunuz, Ğ bu yıl hasat için size ĞHacı Emmi'nin Ali'yi salık verecektim,Ğvelâkin o da Çanakkale'yeĞ askere gitti diyorsunuz.*" (A. Kadir, 1962:6). Buradaki halk söyleyişi anlatılan dramın gözler önünde canlanmasını da sağlayan özelliktedir. Söyleyiş tema ile bütünleşmiştir. Daha doğrusu, ele alınan konu, halk söyleyişini davet etmiştir. Şehir hayatına dikkatini yöneltmiş olan A. Kadir'in, buna rağmen, seçtiğimiz şiirinin dışındaki hemen bütün şiirlerinde ele alınan temadan kaynaklı halk söyleyişine, halk diline özgü ses vardır.

Şiir yazmaya modern bir çizgide başlayan ve önceleri Cahit Sıtkı tarzında ürünler veren Cahit Saffet Irgat (1916 - 1971); *Rüzgarlarım Konuşuyor*, *Ortalık* ve *Irgatın Türküsü* kitaplarında toplumcu' çizgiye özgü eserler verir. İkinci Dünya Savaşı'nın tahribatını, barış özlemini ve insan sevgisini işleyen Irgat'ın "Gıcırtı" şiirinde de yoksulluğun dünyasına yer yer türkü formunda girilir: "*Ak boynumda kirli mintan / Dayan yüreğim dayan!/ Yüreğim gıcırdama, ağlama / Gece kirli, döşek kirli / Kimi kalbur üstü, kalbur altı kimi / Kimi türkü söylüyor aya güneşe / Kiminin borcu var uçan kuşa*". (1952:10). Bu şiirde hem söyleyişteki ahenk hem de "*ak boynumda kirli mintan*" gibi söyleyişler; halk diline ait bir söyleyişi, bir sanatı hatırlatır niteliktedir.

M. Niyazi Akıncıoğlu (1919 – 1979), halk edebiyatı ve halkın söyleyişinden yararlanmayı etraflıca ilk gerçekleştiren toplumcu' şairdir. "*M. Niyazi Akıncıoğlu'nu çağdaşlarından ayıran çizgi, divan ve halk şiiri motiflerinden ustaca yararlanmasıdır. Şair, kendine özgü şiir çizgisine, yaşadığı çevrenin yaşam biçimini, halk şiirinin söyleyiş özelliklerini ve sesini ustaca oturtuyor. Bir özge deyişle, şiirinde, halk şiirini çok başarılı bir biçimde, bir kaynak olarak kullanıyor*" (Can,1985: 13-14). Şimdiye kadar üzerinde durduğumuz toplumcu şairlerde, halk edebiyatına yöneliş sadece söyleyiş ve sözcük seviyesindeydi. M.

Niyazi Akıncıoğlu; vezin, kafiye ve nazım şekli bakımından da halk edebiyatı zenginliğinden yararlanır. 1938-1940 yılları arasında yayınlanan *Acz, Dilek, Desitanı Cibal, Nal Sesleri, İtiraf, Ne Ayvaz Oldum, Telgrafın Telleri*, v.b. şiirler birer güzelleme, koçaklama örneği gibidir. Halk şiiriyle nazım şekli, vezin ve kafiye örgüsü bakımından da tam bir benzerlik söz konusudur. Akıncıoğlu, 1940 sonrası şiirlerinde tamamen serbest tarza yönelir. Artık şiirlerinde sadece halk söyleyişinden kaynaklanan ahenk vardır: "*Ve sular;/ şimşir kelamı dilinde/ destan okur, okur akar/ Ve bihaber, Yıldırım'da bir evcikte/ -akan sudan, uçan kuştan-/ yeşil dut yaprağında/ ak bir ipek böceği,/ kozasını dokur dokur ölür.*" (Can, 1985: 115). Görüldüğü gibi vezinli şiirin bütün kurallarını yok etmek için mısra başları bile küçük harfle başlatılmaktadır. Ancak halk diline ait söyleyişten ve ahenkten hiçbir zaman kurtulamayacaktır Akıncıoğlu.

1940 kuşağının diğer önemli şairi Enver Gökçe (1920 – 1981), 40'lı yıllarda Garip şiiri ile halk ozanları arasında kalışını şöyle dile getirir: "*… bu devrede ünlü halk ozanları, Aşık Ali İzzet, Aşık Veysel, Habip Karaaslan gibi temiz şairlerin hepsiyle teker teker tanıştım, ilgilendim. Onların gerçekten temiz bir halk yüzleri vardı. Ve bu taraflarıyla az çok ilgilendim ve temaslar kurdum.*

O gün iki şey vardı ortada benim için. Bir yanda Garip hasta sanat anlayışı diğer yanda dinamik halk edebiyatının yüzü. Bunlar karşı karşıya getirilince ben elbette ki kendi sınıfımdan gelme halk ozanlarından taraftım"(Can, 1981:9-10). Gökçe'nin şiirlerinde birebir halk şairlerinin etkisi görülmez. O, modern şiiri halka ait söyleyişin süzgecinden geçirerek kendi tarzını oluşturmuştur. Çünkü o, söyleyişin önüne ideallerini, düşüncelerini geçirmiştir. Bu bakımdan da öncelikle düşüncelerini aktarmayı yeğlemiştir: "*Ben Ahmet Çavuş'um/ 'Attığım kurşunlar gitmezdi boşuna'/ 'Şimdi kuzgunlar iner taze leşime'/'İki kere kesemden everdiğim'/ Dost dediğim kıydı bana.*" (1981:42). Enver Gökçe'nin şiirlerinde halk edebiyatına ait söyleyişler *Memleketimin Şarkıları*'ndan aldığımız yukarıdaki parça gibidir. Gökçe, diğer toplumcu şairlerden farklı olarak dikkatleri "*köylerdeki yoksulluğun boğduğu halkın*" üzerine çeker (Hızlan, 1983: 152). Şiirlerinde çoğunlukla köy halkının problemlerini, köye özgü bir anlatımla dile getirir.

İlk şiiri 1941'de yayınlanan Attilâ İlhan (1925 – 2005); sanat hayatına Nâzım Hikmet etkisiyle oluşmuş toplumcu çizgide başlar. *Duvar*'da "*Hürriyet Yürüyor*", "*Karanlıkta Kaynak Yapan Adam*"; *Sisler Bulvarı*'nda "*Yeraltı Ordusu*", "*Barakmuslu Mezarlığı*", "*Bursa'dan Yaylımateş*"; *Yağmur Kaçağı*'nda "*Acı Ninni*" bu damarın ürünleridir. Bu şiirlerde halk şiirine ait izler belirgindir. Attilâ İlhan'ın şiirinde halk edebiyatı unsurları görülmesine rağmen, onun hiç bir şiiri halk edebiyatı içersinde değerlendirilemez. Çünkü halk edebiyatına ait unsurlar, modern şiirin bakış tarzı ve imkânlarıyla değerlendirilmişlerdir. Bu unsurlar, şiirlerin temasından kaynaklanmaktadır. Adı geçen şiir bölümlerinde kullanılan halk söyleyişine ait, deyim, atasözü ve kelime grupları şairin halka yakınlaşmak, şiirinin özünü iyi oluşturabilmek için emek harcadığını gösterir niteliktedir: *Gavurdağları'ndan Rivayet* bölümündeki "Döşeme" adlı şiirde *evvel baharın üç ayları, tebdil mekân çağı, kınalanmak, yalap yalap, garbi yeli, tekmil*; "Cebbaroğlu Mehemmed"de *eylim eylim, hikâyet eylemek, seyran etmek, rivayet şöyledir kim*; "Sığırtmaç"ta *kütür kütür, eğbez eğbez, bir yol gönül vermek, ölür bre kahrından, boylum boylum, mintan, gevrek ses, cığallanmak*; "Ümmühan"da *dişlerine kemane çaldırır, heybet ilen, ığranmak, telek, nidelim, üryan*; "Göçmenler"de gömgök,

gümbür gümbür gümbürlenmek, oy yiğenim, sorup sual eylemek, bulgaryalı, satıp savmak; "Deli Süleyman"da *uçma şahan uçma garip düşersin, garbi eser eğbez eğbez, hu deyi, ılgıt ılgıt seher yelleri, cümle*; "Ökkeş'"te *katar katar, eğrim eğrim, cem olur, evvel ahir, yeninceyedek* gibi kelime ve kelime grupları hem şiirlerde anlatılan halkın yaşama tarzını dikkatlere sunmaya hizmet ederler, hem de söyleyişteki bütünlüğü sağlarlar. Bu kelime ve kelime gruplarının seçilmesindeki maksat, şairin bölge insanına ait problemleri onların diliyle anlatmak istemesidir. Yani şiirin teması halka ait söyleyişi zorunlu kılmaktadır. Halk dilinden gelen deyim, atasözü ve kelime gruplarını, aynı zenginlikte Sisler Bulvarı'ndaki Barakmuslu Mezarlığı ve Yağmur Kaçağı'ndaki Acı Ninni şiir bölümlerinde de görürüz.

Attilâ İlhan, şiirlerinde Anadolu'dan insanların problemlerini, umutlarını, hayallerini dile getirmektedir. Daha doğrusu Anadolu insanını hareket noktası alarak toplumsal problemleri irdelemektedir. Bunu yaparken, problemlerini anlattığı insanların kullandığı dili esas almaktadır. Bu kelime grupları, şiir içersindeki kullanımlarıyla halka ait yaşayış tarzını, gelenekleri, zevk dünyasını da aksettirirler. Attilâ İlhan'ın, şiirlerinde bu unsurlara yer vermesi, Anadolu insanını daha iyi tanıtma gayesiyle izah edilebilir. (Geniş bilgi için bakınız: Çelik, 1998).

Sisler Bulvarı'nda "Öküz" adlı şiirde halkın yaşayışını tanıtma gayesi vardır. Bu bakımdan da halk dili şiirin bütününe hakimdir: *"yaşamak'lı musa'nın yaşmaklı öküzü ho /aya karşı ay gibi gövermiş boynuzu ho / gözüne yıldız üşmüş tependeki beş yıldız / bir su içer bilin mi hele yarabbi şükür / aşka gelir bilin mi ulam ulam böğürür / salyası iplik iplik boynuzları mıhladız / yaşamak'lı musa'nın yaşmaklı öküzü ho / gidinin imansızı yabanın domuzu ho / ho öküz koca öküz ruşenâ öküz "* (İlhan, 1993: 117) Görüldüğü gibi, sözcüklerin halk dilindeki söylenişi şiire değişik bir ahenk katmaktadır. Dilin bu şekilde kullanılması, şiirin konusundan kaynaklanmaktadır. Attilâ İlhan'ın bu girişimi, modern şiiri gelenekle birleştirme gayreti olarak yorumlanmamalıdır. Yazıda bir tanesini kullandığımız bu tarz şiirler toplumcu akımın gereği olarak halkın problemlerine eğilme, halkı anlatma prensibi çevresinde gelişmişlerdir. Toplumcu kaygının ürünüdürler. Oysa Attilâ İlhan'ın 1978'de yayımlanan *Böyle Bir Sevmek* kitabındaki *Varsağı* bölümünde yer alan varsağılar ve nefesler, bilinçli olarak modern şiir ile geleneği birleştirme çabaları kapsamında kaleme alınmışlardır.

Şiirlerini 1944-1955 yılları arasında dönemin çeşitli dergilerinde yazan ve daha sonra Hasretinden Prangalar Eskittim ismiyle bir araya getiren Ahmet Arif (1925 - 1991); ele aldığı temalar ve söyleyiş bakımından dönemin diğer toplumcu şairlerinden farklı özellikler gösterir. "*Şiirlerinde Doğu Anadolu'nun yaban doğası, feodal yaşam koşulları, insanı, bu insanın sancılı, korkulu, güç yaşamı, isyanı, hepsi, yerel bir dil ve anlatımla dile gelir. Daha çok yüksek sesle okunacak bir meydan şiiridir bu. Destansı söyleyişi içinde sert, çarpıcı sözcüklerden, halk deyişlerinden oluşan şiir dili ve yine aynı sertlik ve çarpıcılıktaki imgeleriyle kendine özgü bir lirizme ulaşır*" (Doğan, 1991: 73). Ahmet Arif, diğer toplumcu şairlerin yanında yereldir, mahallidir. Şiirinde de bu yerelliğin izleri hemen dikkati çekecek boyuttadır.

1940 kuşağı toplumcu şairlerinin eserlerinde halk edebiyatına yönelme ve halk dilinden söyleyiş ve ahenk bakımından yararlanma kaleme alınan şiirlerin temalarından kaynaklanır. Ancak, önemli eserlerini 1960 sonrası vermiş bir başka toplumcu şair Hasan Hüseyin (1927 – 1984), "*gerektikçe değişik kültür verilerinden (masallardan, türkülerden,*

ağıtlardan, deyişlerden…) ve edebiyat ürünlerinden (halk şiirinden, N. Hikmet şiirinden, hatta İkinci Yeni şiirinden…) yararlanır" (Bezirci, 1971:154-155). Hasan Hüseyin'in halk şiiri kaynaklarından yararlanması, temadan değil, şiirin söyleyiş güzelliğini artırma kaygısındandır. *Temmuz Bildirisi, Kızılırmak* şiirleri gözden geçirilirse bu kaygı daha net görülür. Hasan Hüseyin bu özelliği ile 1940 kuşağının toplumcu şairlerinden ayrılır.

1940 Kuşağı toplumcu şairleri içerisinde yer alan Mehmed Kemal (Kurşunluoğlu), Arif Damar ve Şükran Kurdakul'un şiirlerinde halk diline ve söyleyişine ait kullanım kayda değer bir oranda değildir.

Sonuç:

Toplumcu şairler Nazım Hikmet etkisiyle başladıkları şiir serüvenlerinde 1920'li yıllarda Marksistler tarafından belirlenen halk için sanat ilkesine bağlı kalmışlardır. Bu nedenle hemen tümü halkın acılarını, dertlerini, yoksulluğunu işlemişlerdir. Halk şiirine, halk diline özgü bir anlatım sergilemişlerdir.

Ancak toplumcuların bütün şiirleri halk söyleyişi ve halk edebiyatına özgü bir anlatımla kaleme alınmış değildir. İdeallerini ortaya koymak her zaman öncelikli olmuştur.

Halk dili ve söyleyişi özellikle sıradan insanların problemlerini, köylülerin yoksulluğunu, çektiği acıyı işleyen şiirlerde söz konusudur. Sadece Akıncıoğlu, alışkanlık ve yetişme tarzı dolayısıyla, hemen bütün şiirlerinde halk şiirine özgü anlatım ve halk söyleyişinden gelen ahengi sergiler. Akıncıoğlu, hemen bütün şiirlerinde halk söyleyişini, dilini kullanır. Çünkü aldığı edebî terbiye bu yöndedir.

1940'lı yıllarda halk şiiri kaynaklarını kullanma eğilimi, Marksist düşüncenin yanında biraz da resmi ideolojiden kaynaklanmaktadır. Halkevleri ve köy enstitüleri bu ideolojinin kurumlarıdır. Halk söyleyişinin egemen olmasında bu nedeni de göz ardı edemeyiz.

Bazı toplumcu şairler, halk şiiri kaynaklarından ve halk dilinden söyleyiş zenginliğini artırmak amacıyla yararlanırlar. Gelenekle modern şiiri birleştirme gayretlerini sergilerler. Bu gayretler 1960 sonrası kaleme alınan şiirlerde özellikle Hasan Hüseyin'de görülür. Attilâ İlhan'ın 1970 sonrasında halk şiirine yönelmesi de bu nedenledir.

1940 kuşağı toplumcu şairleri, Hasan Hüseyin ve Ahmet Arif dışında, köyde veya kırsal kesimde yetişmiş kişiler değildir. Hemen tümü modern sanatı bilen birer aydındır. Halk söyleyişini ve halk dilini kullanmada da istisna durumundaki iki şairle diğerleri arasındaki fark hemen dikkati çekecek boyuttadır.

KAYNAKLAR

A. Kadir. *Dört Pencere*, İstanbul: İstanbul Matbaası, 1962.

Bezirci, Asım. *On Şair On Şiir*, İstanbul: May Yayınları, 1971.

Bezirci, Asım. *Rıfat Ilgaz Yaşamı, Şairliği, Yazarlığı, Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul: Çınar Yayınları, 1999.

Can, Ömer ve Hüseyin Atabaş. *M. Niyazi Akıncıoğlu Umut Şiirleri*, İstanbul: Hacan Yayınları, 1985.

Çelik, Yakup. *Şubat Yolcusu Attilâ İlhan'ın Şiiri*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.

Dinamo, Hasan İzzettin. *Özgürlük Türküsü*, 2. Baskı, İstanbul: Yalçın Yayınları, 2000.

Doğan, H. Mehmet. "Toplumcu Gerçekçilik Nazım Hikmet ve 1940 Kuşağı", *Adam Sanat*, 62, Ocak 1991: 54-73.

Gökçe, Enver. *Yaşamı Bütün Şiirleri*, 7. Baskı, İstanbul: Belge Yayınları, 1993.

Hızlan, Doğan. "Enver Gökçe Toplumcu – Gerçekçi Bir Şair", Yazılı İlişkiler, İstanbul: Altın Kitaplar, 1993: 151-152.

Irgat, Cahit. *Ortalık*, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 1952.

İlhan, Attilâ. *Sisler Bulvarı*, 7. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993.

Kurdakul, Şükran. *Çağdaş Türk Edebiyatı 3 Cumhuriyet Dönemi Ğ1 Şiir,* 3. Basım, Ankara: 1994.